

Hvorfor og hvordan hindre rømming

Av Aina Valland, direktør miljøpolitikk, Fiskeri- og havbruksnæringsens landsforening (FHL)

Norge er en stormakt både på oppdrettslaks og villaks. En god miljøforvaltning og bevisste næringsaktører må bidra til å videreutvikle denne unike posisjonen. Å ha et balansert fokus på alle villaksens trusselfaktorer er svært viktig i så måte. For havbruksnæringen sin del er det å ha kontinuerlig innsats for å hindre rømming ett bidrag. Årsmøtet i Fiskeri- og havbruksnæringsens landsforening (FHL) uttrykte tidligere i år at rømmingsforebygging er viktig av hensyn til miljøet, næringens samfunnskontrakt og økonomien i næringen.

Næringens mål

Havbruksnæringen har en nullvisjon når det gjelder rømt oppdrettsfisk. Visjonen ligger til grunn for aktiviteter i havbruksnæringen og for FHLs arbeid med rømmingsforebygging. FHL har etablert et eget rådgivende Rømmingsutvalg hvor formålet er å bidra til å redusere mengden fisk som rømmer fra norske oppdrettsanlegg.

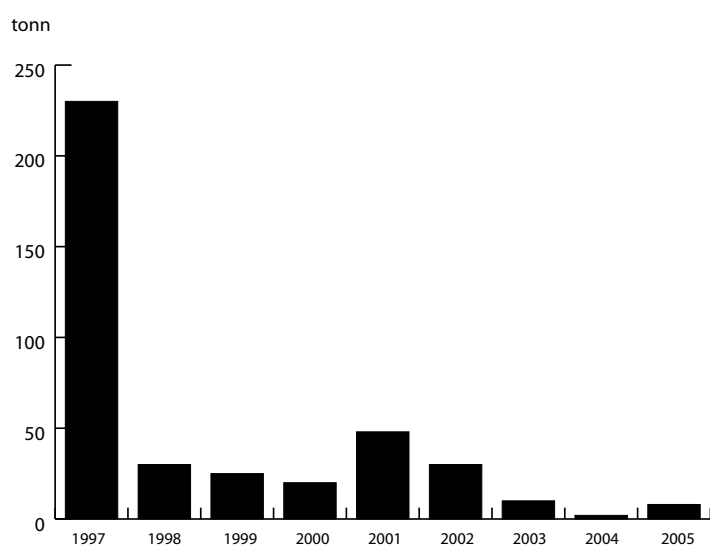
Det operative målet for næringen er å nå et nivå hvor rømt oppdrettsfisk ikke påvirker villfisken negativt. Det betyr at antall rømminger og omfanget av enkeltrømminger skal reduseres til et absolutt minimum. For 2007 er målet at antall rømt laksefisk minimum skal halveres i forhold til 2006. På bakgrunn av oppnådd resultat i 2007 skal næringen sette seg et nytt felles mål for 2008.

Havbruksnæringen har løst en rekke utfordringer tidligere og det er all grunn til å tro at næringen også klarer å løse utfordringer med rømming. En skal imidlertid være klar over at all aktivitet innebærer en risiko og at hendelser kan skje. Det er også viktig å trekke frem at svært mange næringsaktører lykkes bra med å hindre rømming, 99,7 % av all laks som står i merdene rømmer ikke. Næringen jobber for at alle skal lykkes med dette i forhold til de årsakene til rømming som næringen selv rår over.

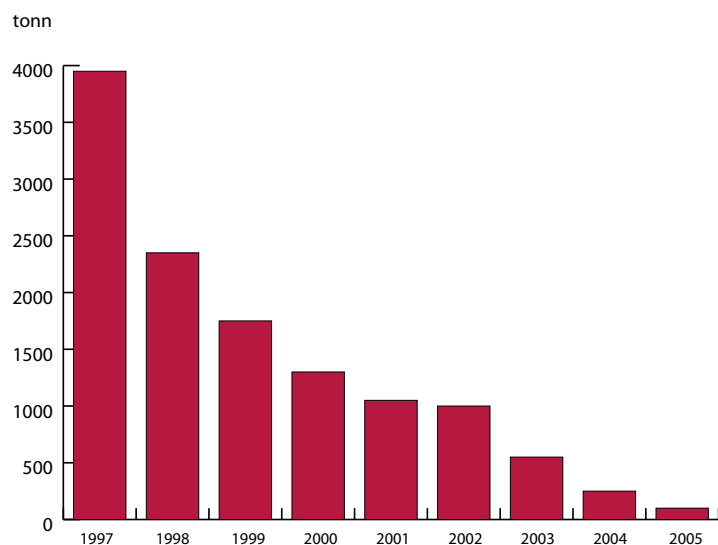
Et blick til andre næringer

I likhet med havbruksnæringen har også andre næringer et sterkt søkelys på seg i forhold til miljø. Oljenæringen er et godt eksempel på dette. Oljeaktiviteten på norsk sokkel startet omtrent på samme tid som de første merdene ble satt i sjøen i Norge. For å få tilgang på nye områder har oljenæringen vært nødt til å redusere utslipp av miljømessige negative stoffer. Oljenæringen har som mål å ha null utslipp av miljøskadelige stoffer. Kjemikaliene oljenæringen slipper ut deles inn i fire kategorier – svarte, røde, gule og grønne. De svarte og de røde er de kategoriene som er vurdert å ha mest negativ miljøeffekt, og aller mest de svarte.

Svarte kjemikalier gis det i utgangspunktet ikke tillatelse til å slippe ut, men tillatelse kan gis i særskilte tilfeller. De røde er miljøfarlige kjemikalier som bør skiftes ut. Gule kjemikalier gis det normalt tillatelse til utslipp av uten spesifiserte vilkår. Grønne kjemikalier er vurdert til å ha ingen eller svært liten negativ miljøeffekt. Figur 1 og 2 viser reduksjonen i utslipp fra oljeaktivitet på norsk sokkel av de mest miljøskadelige stoffene. Figurene viser at kontinuerlig og målrettet arbeid har gitt resultater.

Figur 1:
Oljenæringens utslipp av svarte kjemikalier i perioden 1997 - 2005. Kilde: Oljeindustriens landsforening (OLF).

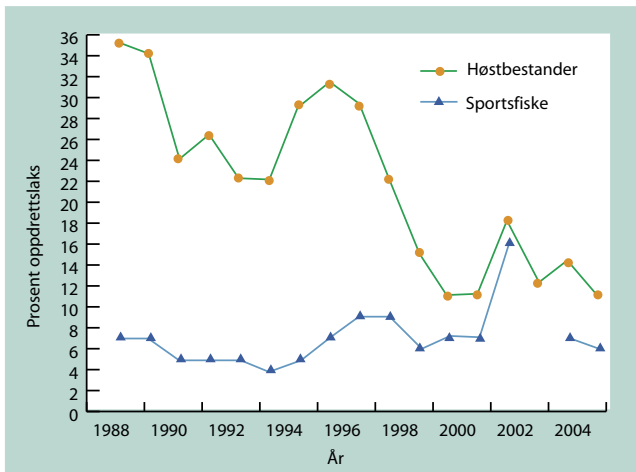
Figur 2:
Oljenæringens utslipp av røde kjemikalier i perioden 1997 - 2005. Kilde: OLF.

Status rømming

I motsetning til "rømmingsåret" 2006, har antall rømt fisk blitt kraftig redusert hittil i år, noe som er i tråd med næringens egen målsetting. I følge Fiskeridirektoratet er rømmingstallene for første halvår 2007 som følger:

- 32.000 laks
- 165.000 ørret
- 77.000 torsk.
- SUM: 274.000 oppdrettsfisk

Det er all grunn til å tro at rapportering av rømmingshendelser er vesentlig forbedret de siste årene. Dette underbygges bl.a. ved at innslaget av rømt fisk i prøvefiske om høsten i vassdragene er betydelig redusert de siste årene, se figur 3. Næringen jobber for at denne utviklingen skal fortsette.

Figur 3: Prosentandel rømt oppdrettslaks i vassdrag 1998-2005.

Kilde: Hansen et.al. (2006)

Tiltak for å hindre rømming

Hele framveksten av norsk oppdrettsnæring baserer seg på å lære mer hele tiden. Kunnskap er avgjørende for å kunne gjøre de riktige tingene, så også når det gjelder tiltak for å hindre rømming.

Kunnskapen om rømming har økt gjennom målrettede forskningsprosjekter, finansiert i hovedsak av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) og Norges Forskningsråd. Prosjektene har resultert i mer kunnskap om årsaker til rømming og dermed hvilke tiltak som er hensiktsmessige. Forskingen har også bidratt til forbedret lokalitetsklassifisering og styrkeberegning på anlegg. En rekke prosjekter pågår og vil bli igangsatt fremover som ytterligere vil øke kunnskapen. Det planlegges også et eget senter for havbruksteknologi på Valsneset i Bjugn.

Myndighetene oppnevnte sommer 2006 en Rømmingskommisjon for Akvakultur. Kommisjonens oppgave er å bidra til å redusere risiko for rømminger fra akvakulturanlegg og arbeide systematisk med å innhente informasjon og initiere undersøkelser for å opplyse om hendelsesforløp og årsaker til rømminger. Kommisjonen skal bidra til økt kompetanse om rømming og til at hensiktsmessige forebyggende tiltak mot rømming blir identifisert.

FHL jobber aktivt for at kunnskapen som fremkommer i forskningsprosjekter og gjennom Rømmingskommisjonens arbeid skal spres til oppdrettsnæringen og dens leverandører av varer og tjenester. FHL gjennomfører bl.a. ulike kurs og seminarer hvor dette er tema. Vi jobber også for at rømmingshindring skal få en sentral plass i læreplanene i akvakulturutdanningen.

Et konkret og sentralt tiltak som ble innført i 2004 var nye tekniske krav til oppdrettsanlegg (NYTEK). Ordningen består av en forskrift og en norsk standard NS 9415. Ordningen innebærer at det skal gjennomføres en lokalitetsklassifisering for alle lokaliteter. Utstyr som var i bruk før ordningen trådte i kraft må ha dugelighetsbevis og nytt utstyr må være produktsertifisert. Det er bl.a. som følge av denne ordningen at næringen de to siste årene har investert to milliarder kroner i nytt og oppgradert utstyr. Bare i Trøndelag er det testet eller skiftet ut ca 300 000 meter tau årlig.

Ett annet viktig tiltak som allerede er innført er krav til internkontroll i alle oppdrettsbedrifter. Prosedyrer og rutiner for å hindre rømming er ett viktig element i internkontrollen.

Tiltak for å redusere omfang av rømming

Hvis en ikke lykkes med å hindre rømming er tiltak for å redusere omfanget av rømminger neste steg. Det er gjennomført forskningsprosjekter på adferden til rømt fisk for derigjennom å kunne forbedre gjenfangst.

Alle selskap kartlegger risiko ved egen aktivitet og utarbeider beredskapsplaner ut i fra kartleggingen. For beredskap ved rømming legges det stor vekt på tilstrekkelig brønnbåt- og mottakskapasitet for nødslakting av fisk og mottak av død fisk. For å kunne gjenfange mest mulig at den rømte fisken er avtaler med fiskebåter og tilgjengelighet av relevant fangstredskap avgjørende. Et samarbeid mellom flere havbruksbedrifter og flere fiskere kan bidra til å bedre gjenfangsten. Det er allerede tatt initiativ til et slikt samarbeid i noen områder. For at gjenfangsten skal fungere må mottakskapasitet for gjenfanget fisk også være tilstrekkelig. For å evaluere om beredskapsplanene og ressursene er tilstrekkelige anbefales det at bedriftene gjennomfører beredskapsøvelser.

Det er også etablert noen kommersielle aktører som ønsker å tilby ordninger med spesialisert, organisert gjenfangst.

Veien videre

Rømmingshindrende arbeid er et kontinuerlig arbeid man aldri blir ferdig med. En vil nok også se økt fokus på å hindre rømming fra settefiskanlegg. Fortsatt kunnskapsoppbygging vil stå sentralt fremover. Både FoU-prosjekter og konklusjoner fra Rømmingskommisjonens arbeid er viktige elementer i dette. Formidling av denne kunnskapen til næringen og dens leverandører samt til myndighetene vil være avgjørende for å sikre at ny kunnskap blir tatt i bruk.

Målene kan nås gjennom kontinuerlig fokus på rømmingsforebygging i alle ledd i oppdrettsbedriftene og hos underleverandørene.